

7. ročník Festivalu Jakuba Jana Ryby 2024 v rámci oslav Roku české hudby 2024 se uskutečňuje za finanční podpory Ministerstva kultury ČR, Státního fondu kultury ČR, Plzeňského kraje, města Přeštice a společností AREA group s.r.o., ELIMONT s.r.o. a CTP Invest, spol. s r.o. v produkci společnosti Anthonea Musica s.r.o.

Záštitu nad konáním koncertu převzali
pan Rudolf Špoták, hejtman Plzeňského kraje
a Ing. Tomáš Chmelík, starosta města Přeštice.

Koncert duchovní hudby, obnovené provedení Mše a moll, N 381 Jakuba Jana Ryby.
Neděle 15. 09. 2024, Přeštice, Centrum Jana Amose Komenského, 18:00
Sekce Rybova duchovní hudba. Dramaturgický úvod Zdeněk Klauda a Šimon Kaňka
VSTUPNÉ DOBROVOLNÉ

Jakub Jan Ryba:

„Cílem chrámové hudby je vzkřísit bohabojné city shromážděných křesťanů a dodat jim více síly. Dále má církevní hudba tomuto shromáždění vštěpovat pravou zbožnost, posilovat a zachovávat ji v srdcích. Také chce smyslově představit slávu Všemohoucího a povzbudit nás, abychom Boha uctívali. A nakonec vede k tomu, že do ní vetkneme svou celou duchovní bytost, a tak společně s ní zcela odpoutáni od pozemských věcí v duchu prožíváme Boží moudrost, všemohoucnost a lásku.“

JAKUB JAN RYBA

Salve Regina, N 294. Adagio

Graduale & Offertoria

JAKUB JAN RYBA

Missa in a, N 381

I. Kyrie. Moderato

II. Gloria. Con piu moto

III. Credo. Largo. Tarde troppo. Allegro moderato

IV. Sanctus. Tarde. Allegro moderato

V. Benedictus. Adagio

VI. Hosanna. Allegro moderato

VII. Agnus. Tarde

VIII. Dona. Moderato

L'Armonia Vocale:

Soprány: Zuzana Čurmová, Kristýna Fílová

Alty: Jana Levicová, Marie Svobodová

Tenoři: Petr Dvořák, Stanislav Předota

Basy: Václav Jeřábek, Radek Martinec

L'Armonia Terrena Ensemble:

Dana Oerterová – 1. housle, Markéta Dominikusová – 2. housle, David Havelík – violoncello,

Jiřina Marešová – varhanní pozitiv.

Nastudoval a řídí dirigent Zdeněk Klauda

www.rybuvfestival.cz

DEO GRATIAS!

Jakub Jan Ryba (26. 10. 1765 – 8. 4. 1815), je renesanční osobností, jejíž odkaz čeká na své plné znovuzrození již více než dvě staletí. Rybova hudební tvorba je pokládána zejména za vrchol tzv. kantorské hudby v českých zemích, ale v mnohém ji svojí kvalitou převyšuje a výrazně se jí vymyká. Po Rybově podnětném období studií v Praze byl celý jeho život nedobrovolně spojen jen s venkovským prostředím, kde natrvalo zakotvil jako učitel a regenschori v Rožmitále. Hudbou prosycené prostředí, v němž odmalíčka vyrůstal, dalo vyklíčit jeho velkému talentu, který mu byl v nepříznivých životních podmínkách oporou. Ryba z něj sice čerpal svojí neutuchající píli a houževnatostí, ale stigma trpkosti plynoucí z nenaplněných přání a snů se však v krizových obdobích přesto připomínalo a prohlubovalo Rybovy duševní útrapy. Jako učitel naplňoval ve své hudební tvorbě myšlenku, aby lid v co největší míře rozuměl zpívanému slovu a měl tak z něj co největší užitek. O průnik mateřské řeči do latinské liturgie se zasloužil především prostřednictvím skladeb, v nichž bylo tehdy užití českého textu naprosté unikum (Te Deum, Regina coeli, Stabat mater). Dosud plně nedoceneným vrcholem těchto snah jsou Nešporní zpěvy, uvedené v koncertní světové premiéře v červnu 2019 v rámci Festivalu Jakuba Jana Ryby, pro něž z latiny přeložil pět nedělních žalmů a chvalozpěv Magnificat, následně je zveršoval a zhudebnil.

V oblasti liturgické hudby s latinským textem, která v jeho tvorbě dominuje, považujeme za ojedinělý úctyhodný projekt s názvem *Cursus sacro-harmonicus*. S jeho tvorbou Ryba započal v roce 1808 a intenzivně se jí věnoval až do konce svého života. Koncept souboru skladeb je mimořádný tím, že měl obsahovat mše, gradualia a offertoria pro každou neděli liturgického roku a význačné svátky. Přestože Ryba stihl vytvořit pouhou jednu třetinu, kterou představují skladby od 1. adventní neděle po Zelený čtvrtek, srovnatelnou dobu bychom v jeho době i později hledali marně. V Rybově době hudba v chrámu nikdy nezaznívala v dnešním slova smyslu „koncertně“, ale byla organickou součástí liturgie, která jí byla základem, inspirací a důvodem její tvorby. Hudba zněla výhradně z kůru, umocňovala duchovní prožitek, pozornost přítomných však byla soustředěna k hlavnímu oltáři, u nějž byla mše sloužena. Mistrná instrumentace, pozoruhodná práce s textem s důrazem na jeho význam a nesporná autorova zbožnost a úcta k liturgii dělají i z těchto drobných kompozic díla duchovně hluboká, hudebně hodnotná a posluchačsky vděčná.

Středověký text mariánské antifony **Salve Regina** zhudebnil **Jakub Jan Ryba** mnohokrát. Z celkového, blíže neurčeného počtu se dochovalo třináct těchto skladeb, u dvou z nich však není Rybovo autorství jisté. Další dvě, které uvádí v soupise svých skladeb, jsou nezvěstné, a to včetně té z roku 1774, první skladby, o níž se sám zmínil v hudebním životopise v souvislosti se svými hudebními začátky, kterou složil již v devíti letech. Jedna z neznámějších mariánských modliteb ho tedy provázela po celý život. V některých verzích využil jeden či dva sólové hlasy, většinou jsou však skladby čtyřhlasé s doprovodem orchestru s různorodým obsazením, od toho nejskromnějšího po to nejbohatší, srovnatelné s největšími Rybovými církevními díly.

Kompozice, která byla vybrána pro tento koncert (N 294), je dochovaná v jednotlivých partech pro varhany a čtyři zpěvní hlasy a uložena v Moravském zemském muzeu v Brně pod sign. A.32.548. Rukopis je jednoznačně Rybův a kromě roku 1809 je zde výslovně uvedeno, že skladbu zkomponoval ve svých 44 letech. Na pravé straně titulního listu je napsáno *Ex rebus Guilielmi Ryba paedag: Rosmital 1815*, což odkazuje k Rybovu synovi Vilémovi, který se stal po otcově smrti rožmitálským učitelem a vlastnil notový materiál některých jeho děl, včetně partů České mše vánoční. Tato *Salve Regina* patří v celé Rybově tvorbě k nejméně obvyklým, neboť se v jejím zhudebnění zcela proti svým zvyklostem vzdal orchestru a ponechal pouze varhany (basso continuo). Poskytl tak maximální prostor pozoruhodné polyfonii čtyř hlasů, kterou hojně a mistrovsky využíval i ve svých nejhodnotnějších dílech. Po většinu času se jedná o volnou polyfonii s imitačními prvky, přičemž kompozice je prostá jakýchkoliv mechanicky řemeslných postupů. Naopak je dobře patrné, že se jedná o dílo prodchnuté inspirací, kterou pro Rybu byla tato mariánská antifona. Jednotlivé textové pasáže jsou vhodně rétoricky, harmonicky i barevně podtrženy. *Ad te clamamus* (k tobě voláme) či *Ad te suspiramus*

(k tobě vzdycháme) jsou zvýrazněny zmenšenými septakordy, které jsou obsaženy jak latentně v jednotlivých melodických linkách, tak harmonicky jako vertikální výslednice polyfonního vedení hlasů. In hac lacrimarum vale (v tomto slzavém údolí) je vyjádřeno sledem sestupných sextakordů. Celá skladba je však vytvořena z jediného motivického jádra, které prochází v jejím průběhu různými proměnami. Tato jednotící monotematicnost je pro celou kompozici určující, a ačkoliv se jedná o skladbu svým rozměrem drobnou (80 taktů), její kompoziční úroveň patří k tomu nejlepšímu, co se z díla Jakuba Jana Ryby zachovalo.

V Přešticích, s Rybou autenticky a nerozlučně spjatého místa s jeho narozením, bude nejspíše historicky poprvé uvedena v rámci **7. ročníku Festivalu Jakuba Jana Ryby 2024** při oslavách **Roku české hudby 2024** nádherná a v mnoha skladatelských aspektech zcela mimořádná **Mše ve vážném stylu č. 1 a moll**. Ta se stane středobodem a perlou duchovního programu koncertu. U jejího obnoveného provedení by neměl žádný ctitel díla Jakuba Jana Ryby chybět. Mešních skladeb, které byly z církevních kompozic nejdůležitější, se nám zachovalo celkem 89. Mše psal Ryba celý život, proto na nich můžeme sledovat jeho skladatelský vývoj, kde vyšel z klasicismu a dospěl až k základům romantismu. Soubor *Tres missae serio stylo* (a moll, C dur, e moll N 381-383), věnované řediteli kůru a strahovskému knihovníkovi Janu Bohumíru Dlabáčovi, jsou ukázkou vyspělosti Rybovy kontrapunktické techniky.

Missa 1ma serio stylo in a, čili tedy Mše ve vážném stylu č. 1 a moll je komponována pro čtyřhlasý sbor, čtyři sólisty (soprán, alt, tenor, bas), dvoje housle a basso continuo (varhany). Sólisté v této mši nemají velký prostor či samostatné árie, lze tedy předpokládat, že Ryba počítal se sóly ze sboru. Veškeré hlasy jsou zpracovávány důsledně kontrapunkticky, a to jak imitační, tak i neimitační technikou. Těžištěm celého díla je, jak už to u mší často bývá, CREDO. Tato část začíná v c moll a dostává se až do f moll (*Et incarnatus est*), kde nalezneme na tu dobu řadu pozoruhodných modulací a harmonických postupů. S textem „Et resurrexit“ se Ryba vrací do jasné, k základní tónině paralelně příbuzné C dur. Část Benedictus je svěřena sólistům, avšak ani zde neslevuje z náročného kontrapunktického řešení a neulehčuje si skladatelskou práci ariosními místy. Co do rozsahu je tato mše typu brevis, čili krátká mše, avšak úrovní zpracování se zcela vymyká dobovému úzu tohoto žánru a dokonce převyšuje Missy brevis i takového skladatele, jakým byl Wolfgang Amadeus Mozart.

Soubory **L'Armonia Vocale** a **L'Armonia Terrena Ensemble** jsou již šest let residenčními tělesy Festivalu Jakuba Jana Ryby. Tvoří je přední čeští pěvci a členové Komorní filharmonie L'Armonia Terrena, která byla založena Zdeňkem Klaudou v roce 2014. Soubory vystupují při koncertech duchovní hudby v potřebném kůrovém obsazení tzv. „Rybovského minima“, které odpovídá potřebám té, které dramaturgie. Na koncertech Festivalu Jakuba Jana Ryby je vedli Zdeněk Klauda, Zbyněk Müller, František Macek a Věra Hrdinková. V letošním sedmém ročníku Festivalu Jakuba Jana Ryby 2024 je opět povede dramaturg a umělecký šéf Festivalu Jakuba Jana Ryby, dirigent Zdeněk Klauda.

Dirigent **Zdeněk Klauda** je komplexní uměleckou osobností. Vedle kariéry dirigenta se věnuje vedení hudebního nastudování v *Národním divadle v Praze* a současně je dramaturgem *Festivalu Jakuba Jana Ryby*. Mezinárodní kariéru započal v roce 2008, kdy byl přizván k nastudování *Dvořákovy Rusalky* v rámci *Salcburského festivalu*. Od té doby je pravidelně zván do prestižních evropských operních domů (*Bavorská státní opera v Mnichově*, *Semperova opera v Drážďanech*, *Vídeňská státní opera* či *Pařížská národní opera*). V roce 2012 se podílel na hudebním nastudování *Janáčkových Příhod lišky Bystroušky* pro festival v Glyndebourne a v další sezoně pak Mozartovy *Figarovy svatby* tamtéž. V roce 2012 získal 3. cenu na dirigentské soutěži v rumunské *Constantě*. Jako asistent spolupracoval s dirigenty Franzem Welsler-Möstem, Kyrillem Petrenkem, Vladimírem Jurowskim nebo Tomášem Netopilem.

Je zakladatelem a šéfdirigentem vlastního orchestru komorní filharmonie *L'Armonia Terrena*, ve kterém spolupracuje s hráči absolutní české špičky. Pro vydavatelství *Nibiru Publishers* natočil se svým orchestrem sedm CD. První nahrávka „*DECADE*“ se sopranistkou Simonou Šaturovou obsahuje díla Mozarta a Myslivečka. Druhému CD s nahrávkou světové premiéry díla Jakuba Jana Ryby *Stabat mater* bylo uděleno prestižní ocenění *DIAPASON DÉCOUVERTE*. V září roku 2019 vyšla u stejného vydavatelství nahrávka „*Requiem*“ Antonína Rejchy, v prosinci 2019 CD s dílem Jakuba Jana Ryby *Missa Solemnis in C per Festo Resurrectionis*, v prosinci roku 2020 CD s díly Jakuba Jana Ryby *Concertos* a v listopadu 2021 CD s hudbou znovuobjeveného romantika Václava Jindřicha Veita.

Hostuje u českých orchestrů (*Jihočeská komorní filharmonie, Filharmonie Hradec Králové, Moravská filharmonie Olomouc, Komorní filharmonie Pardubice, Filharmonie Bohuslava Martinů Zlín*), operních domů (*Národní divadlo Moravskoslezské v Ostravě*) a na významných českých festivalech (*Svatováclavský hudební festival, Dvořákův festival*). Pravidelně doprovází s orchestry špičkové české i světové pěvce jako jsou Simona Šaturová, Adam Plachetka či Veronika Dzhioeva.

V lednu 2018 debutoval jako dirigent na scéně moskevské *Nové opery*. V témže roce uvedl s orchestrem *Národního divadla v Praze* ve světové premiéře oratorium Augustýna Šenkýře *Dies Numini et Principi*. V lednu 2019 se podílel na hudebním nastudování *Prodané nevěsty* v drážďanské *Semperově opeře*, debutoval u *Štátnej filharmónie Košice* a v únoru 2019 debutoval v *Národním divadle* v představení Mozartovy opery *Kouzelná flétna*, jejíž provedení nadále úspěšně reprizuje. V listopadu 2019 opět vystoupil se svým orchestrem jako host Českého spolku pro komorní hudbu v rámci jejich koncertní sezóny pro Českou filharmonii. V sezóně 2020/2021 dirigoval v *Národním divadle v Praze* Mozartovu operu *Figarova svatba*. V únoru 2022 natočil se Symfonickým orchestrem Českého rozhlasu Symfonii pro smyčcový orchestr Radima Drejsla. Od roku 2021 navázal úzkou spolupráci se Symfonickým orchestrem Hl. města Prahy FOK. Zde vznikl projekt „*Kouzelné Rybovky Matěje Formana*“, který si u publika získal mimořádný ohlas a pozornost, o čemž svědčí nejen vyprodané reprízy v letech 2021, 2022 a 2023, ale i úspěšný záznam vytvořený pro Českou televizi. V komorních cyklech FOK konaných v kostele sv. Šimona a Judy uvedl se svým orchestrem roce 2022 v dubnu Rybovo *Stabat mater* a v říjnu Veitovu Symfonii e moll, op. 49. V dubnu 2023 vystoupil se svým tělesem *L'Armonia Terrena* v rámci 30. ročníku Velikonočního festivalu duchovní hudby v Brně.